

Düzce Üniversitesi Tıp Fakültesi Dönem I ve Dönem VI Ö rencilerinin Organ Ba ı ı Konusunda Bilgi ve Tutumları

Mehmet Ali SUNGUR¹, Atilla Senih MAYDA²

ÖZET

Ülkemizde organ ba ı ı ve organ naklinin önemi konusunda her türlü ileti im kanalları aracılı ıyla bilgilendirme ve e itimler yapılmakta, buna ra men toplumun bu konudaki davranı sal geli iminin kısıtlı oldu u gözlenmektedir. Bu çalı manın amacı tıp fakültesi ö rencilerinin organ ba ı ı konusundaki bilgi ve tutumlarının incelenmesi ve hekim olmaya yakla manın bu tutum ve davranı lar üzerindeki etkisinin ara tırılmasıdır. Bu do rultuda, 2013-2014 E itim-Ö retim yılında Düzce Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne kayıtlı bulunan ve ara tırmaya katılmayı kabul eden 82 dönem I ve 45 dönem VI ö rencisine anket ve tutum ölçe i uygulanarak veriler elde edilmi tir. Organ nakline yönelik bilgi sorularında, dönem VI ö rencileri (17,98±3,32) dönem I ö rencilerinden (13,61±3,65) daha ba arılı bulunmu tur (p<0,001). Dönem VI ö rencileri (5,19±1,52) organ ba ı ına yönelik davranı sal niyet bakımından dönem I ö rencilerinden (4,46±1,71) daha yüksek puan almı tur (p=0,019). Tıp fakültesi ö rencilerinin organ ba ı ı konusundaki bilgi ve tutumları genel olarak dönem VI ö rencilerinde daha yüksektir ve hekim olmaya yakla tıkça ö rencilerin hem bilgi düzeyleri artmakta hem de tutumları olumlu yönde de i mektedir.

Anahtar Kelimeler: Organ ba ı ı; tutum, tıp ö rencileri.

Knowledge and Attitudes of Term I and Term VI Students of Duzce University School of Medicine Towards Organ Donation

ABSTRACT

Although, information and education about the importance of organ donation and transplantation were made through all channels of communication in our country, it is observed that behavioral development of society on this issue is limited. The aims of this study are examining knowledge and attitudes of students of school of medicine towards organ donation and investigate the impact of getting closer to be a doctor on these attitudes and behaviors. In this respect, data were obtained by applying a questionnaire and an attitude scale to 82 term I and 45 term VI students who were registered Duzce University School of Medicine at the 2013-2014 academic year and agreed to participate the research. Term VI students (17.98±3.32) were found more successful than term I students (13.61±3.65) for the information in questions relating organ transplantation (p<0.001). Term VI students (5.19±1.52) received higher scores than term I students (4.46±1.71) in terms of behavioral intention towards organ donation (p=0.019). Knowledge and attitudes towards organ donation of students of school of medicine is higher in general in term VI students and both knowledge of students are increasing and attitudes of them varies positively getting closer to be a doctor.

Keywords: Organ donation; attitude, medical students.

G R

Günümüzde tıp alanında ya anan geli meler sayesinde birçok sa lık sorununun tespiti ve tedavisi kolayla mı , daha önceden tespit edilemeyen ya da çözülemeyen sorunların da tespiti ve tedavisi mümkün hale gelmi tir. Bu sorunlar arasında, organ yetmezli i ya da i levini kaybetmesine ba lı problemlerin tedavisinde organ nakli büyük önem arz etmektedir. Sa lık sorunlarının genelinde oldu u gibi organ nakli konusunda da her geçen gün ihtiyaç ve talep artmaktadır. Bununla birlikte, sa lık bakanlı ı, resmi kurumlar, e itim kurumları, yazılı ve görsel medya aracılı ıyla organ nakli ve organ ba ı ının önemi konusunda bilgilendirmeler yapılmasına ra men toplumun bu konudaki bilgi düzeyi ve davranı sal geli iminin yeteri kadar yüksek olmadığı gözlenmektedir.

¹ Düzce Üniversitesi, Tıp Fakültesi Biyoistatistik ve Tıbbi Bili im Anabilim Dalı

² Düzce Üniversitesi, Tıp Fakültesi Halk Sa ılı ı Anabilim Dalı

Correspondence: Mehmet Ali SUNGUR, malisungur@yahoo.com

Organ nakli sayesinde organ yetmezli ine ba lı sa lık problemi ya ayan bir hastanın hayatını kurtarmak, ya am kalitesini artırmak ve hatta ya am süresini uzatmak mümkün olmaktadır. Organ nakli, sa lam bir organın canlı vericiler ya da kadavralardan alınarak organ yetmezli i olan hastalara nakledilmesi i lemidir. Bu do rultuda, bir bireyin ölümünden sonra organ ya da organlarının hastalara nakledilmesine izin vermesi de organ ba ı lı olarak ifade edilmektedir.

Organ yetmezli i, dolayısıyla organ nakli ihtiyacı giderek artmakta, organ nakli bekleyen hastaların bir kısmı uygun organın bulunması sayesinde kısa sürede tedavi olup sa lıklarına kavu urken bir kısmı uzunca bir süre organ beklemekte ve belki de cihaz deste i ile hayatlarını devam ettirebilmektedirler. Ne yazık ki nakil bekleyen hastaların bir kısmı da gerekli süre içerisinde organ bulunamadı ı için hayatlarını kaybetmektedirler. Organ ba ı lı sayısının artması bu da ılımı do rudan etkileyecek ve sa lı na kavu an hasta sayısının artmasını sa layacaktır. Ekonomik açıdan da oldukça önemli olan organ ba ı lı, yapılacak organ nakli sayesinde bazı hastalıkların tedavi sürecindeki maddi külfetin de ortadan kalkmasına destek olacaktır.

En uygun verici, beyin ölümü gerçekleş mi , ya olarak genç, tıbbi açıdan sa lıklı olan ve organları sa lam olan bireylerdir (1,2). Canlı bir bireyden organ alınca nda ise bireyin sa lı ının tehlikeye atılmayacak olması oldukça önemlidir ve o sırada uygun organ alınabilecek beyin ölümü gerçekleş mi ba ka bir vericinin bulunmaması durumunda yapılmalıdır. Verici, müdahale ekli, operasyon sırasında ve sonrasında ortaya çıkabilecek olası sa lık sorunları konusunda mutlaka bilgilendirilmelidir (1).

Ülkemizde organ nakli ve ba ı lı yasal bir çerçevede yapılmaktadır ve kurallar 29.05.1979 tarih ve 2238 sayılı Organ ve Doku Alınması, Saklanması ve Nakli Hakkında Kanun ile belirlenmi tir (3). Organ ve doku nakli hizmetlerinin yürütülmesinde uyulması gereken usul ve esaslar konudaki güncel düzenleme olan Organ ve Doku Nakli Hizmetleri Yönetmeli i, Sa lık Bakanlı ı tarafından bu kanuna dayalı olarak hazırlanmı ve 01.02.2012 tarih ve 28191 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmı tır (4). Bu kanunla canlı vericilerden organ alınması konusunda, vericinin ya amını sona erdirecek veya tehlikeye sokacak organ ve dokuların alınması yasaklanmı tır. Canlı vericinin, en az iki yıldır alıcıyla birlikte ya ayan e i veya dördüncü dereceye kadar akrabalarından biri olabilece i, bunların dı nda bir canlı verici için Etik Komisyon tarafından verici ile alıcı arasında, ilgili mevzuata aykırı bir durum veya etik açıdan organ ba ı lı nın sakıncasının bulunmadı ını onaylanması gerekti i belirtilmi tir. Beyin ölümü olanlardan organ alınması konusunda da ölüm kararını verecek hekimlerin hastanın kendi hekimi ve organ nakliyle ilgili hekimler haricinde olması gerekti i, ölüm halinin kardiyolog, nörolog, nöro irurjiyen ve anesteziyoloji ve reanimasyon uzmanlarından olu an 4 ki ilik hekimler kurulunca oy birli i ile saptanması gerekti i de belirtilmi tir. Beyin ölümü tanısı için ön ko ullar ve bu ön ko ulların gözlenmesi halinde beyin ölümü tanısı için ortaya çıkmı olması gereken konular detaylı ekilde açıklanmı tır. Ayrıca organ nakli ve ba ı lı ndan herhangi bir ekilde maddi çıkar sa lamak da yasaklanmı ve hem

hapis hem de para cezası ile cezalandırılaca ı belirtilmi tir (3,4).

Sa lık Bakanlı ı tarafından her yıl düzenli olarak yayımlanan Sa lık istatistikleri Yıllı ı'na göre Türkiye'de 2012 yılında toplamda (böbrek, karaci er, kalp, kalp kapakçı ı, akci er, kalp-akci er, pankreas, ince barsak) yapılan organ nakli sayısı 4008'dir (5,6). Ayrıca Organ, Doku Nakli ve Diyaliz Hizmetleri Daire Ba kanlı ı web sayfasında düzenli olarak güncellenen beyin ölümü, nakil bekleyen hasta, yapılan nakil ve ba ı lı sayılarından ülkemizdeki durum hakkında anlık olarak bilgi sahibi olunabilmektedir. Bu verilere dayalı olarak son yıllardaki de i im Tablo 1'de görülmektedir (7).

Tablo 1. Türkiye genelinde yıllara göre toplam* organ nakli ve bekleyen hasta sayısı (7)

Yıl	Nakil Bekleyen Hasta Sayısı	Nakil Yapılan Hasta Sayısı
2014**	2088	1052
2013	14325	7195
2012	13809	5860
2011	10305	4029
2011 Öncesi	21863	1111
Bugüne Kadar	62390	19247

* Böbrek, kalp, karaciğer, akciğer, ince barsak, kalp kapakçı, pankreas ve komea toplamı; ** 24.02.2014 10.00 itibarıyla

Son yıllarda organ nakli sayısının artı ılı çok ciddi bir geli me olarak görünebilir. Ancak yapılan bu nakil sayılarından sonra hala nakil bekleyen hasta sayısı açısından da bakıldı ında klinik anlamda ortaya çıkan bu ba arılı artı ımın ne yazık ki ba ı lı açısından yeterli düzeyde olmadığı açıkça görülebilmektedir. Bu sayılar içerisinde bugüne kadar yapılan 10328 nakil ile böbrek ilk sırada yer almakta, bunu 5238 nakil ile kornea ve 3334 nakil ile karaci er izlemektedir. Aynı kaynaktan elde edilen bilgilere göre ülkemizde toplam ba ı lı sayısı 24.02.2014 10.00 itibarıyla 49911 olup en çok ba ı lı sayısı bulunan iller açısından bakıldı ında zmir, stanbul ve Adana ilk üç sırayı olu turmaktadır. Bugüne kadar yapılan nakillerde 1783 kadavra ve 10121 canlı verici bilgisi yer almakta ve toplam 5407 beyin ölümünden 1815 aile izin sayısı oldu u bildirilmektedir (7).

Yeryüzünde farklı inançlara sahip insanlar ve varlı mını devam ettiren farklı dinler bulunmaktadır. Büyük dinlerin bu konudaki ortak noktası, organ ba ı lı nı uygun görmeleri hatta organ ba ı lı na te vik etmeleridir. Nüfusun oldukça büyük bir ço unlu unun Müslüman oldu u ülkemizde de organ ba ı lı nın dini yönden sakıncası olmadığı, hatta organ ba ı lı nda bulunulmasının daha uygun bir davranı oldu u yönünde ki bu açıklamalara ra men toplumumuzda günah kaygısı nedeniyle organ ba ı lı ndan kaçınma yaygın ekilde devam etmektedir. Bu konuda Diyanet leri Ba kanlı ı Din leri Yüksek Kurulu, 03.03.1980 tarihli açıklamasında, organ alınacak ve nakledilecek ki ilerin rızası olması, organ naklinin hayati açıdan zaruri olması ve

karılığında herhangi bir maddi kazanç sağlanmaması gibi detayları da vurgulayarak organ ve doku naklinin caiz olduğunu açıklamıştır (8). Son olarak, 3-9 Kasım tarihleri arasında düzenlenen “Organ Bağı Haftası” etkinliğinin 2013 yılı toplantılarında Diyanet İşleri Başkanlığı bu konunun dini yönden önemine bir kez daha dikkat çekmiş ve “Organ bağı candan cana giden en büyük sadakadır” ifadesiyle, organ bağının günah olmaktan öte sevap olması yönünde açıklamalarda bulunmuştur (9).

Bu araştırmaya, Düzce Üniversitesi Tıp Fakültesi dönem I ve dönem VI öğrencilerinin organ bağı konusundaki bilgi, tutum ve davranışlarını belirlemek ve hekim olmaya yaklaşımının bilgi, tutum ve davranışları üzerindeki etkisini incelemek amacıyla yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Tanımlayıcı tipteki bu araştırmaya, 2013-2014 Eğitim-Öğretim yılında Düzce Üniversitesi Tıp Fakültesi’ne kayıtlı bulunan 124 dönem I ve 63 dönem VI öğrencisinin dahil edilmesi planlanmıştır. Araştırmanın yürütülmesi için Düzce Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanlığından izin alınmıştır. Ayrıca araştırmaya katılım konusunda öğrencilerden sözlü onam alınmıştır. Kasım-Aralık 2013 tarihleri arasında yürütülen bu araştırmanın veri toplama aşamasında, tamamen rasgele bir gün belirlenerek dönem I ve dönem VI öğrencileri sınıf ortamında ve çalışma ortamında ziyaret edilmiş ve o sırada derste bulunan ve araştırmaya katılmayı kabul eden öğrenciler araştırmaya dahil edilmiştir. Bu şekilde, araştırmaya 82 dönem I ve 45 dönem VI öğrencisi katılmıştır. Verilerin toplanmasında; öğrencilerin demografik özellikleri ve organ bağı hakkındaki bilgilerini saptamaya yönelik 22 soruluk veri toplama formu ve 14 soruluk Organ Bağına İlişkin Tutumlar Ölçeği kullanılmıştır (10). Kaça ve arkadaşları (2009) tarafından geliştirilen bu ölçek aracılığıyla, öğrencilerin organ bağına ilişkin tutumları, öznel norm, algılanan davranışsal kontrol ve davranışsal niyet puanları elde edilmiştir.

statistiksel Analiz

Araştırmada elde edilen veriler, sürekli değişkenler için ortalama±standart sapma, kategorik değişkenler için frekans ve yüzde şeklinde özetlenmiştir. Ölçekten alınan puanların karşılaştırılmasında Independent Samples t test ve kategorik değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesi amacıyla ise Chi-square veya Fisher’s Exact testlerinden yararlanılmıştır. İstatistik analizler PASW v.18 paket programı ile yapılmış ve analizlerde $p<0,05$ ise sonuçlar anlamlı kabul edilmiştir.

BULGULAR

Dönem I öğrencilerinin %66,13’ü ve dönem VI %71,43’ü olmak üzere tüm öğrencilerin %67,91’i (127 öğrenci) çalışmaya katılmıştır. Çalışmaya katılan öğrencilerin 82’si (%64,6) dönem I ve 45’i (%35,4) dönem VI öğrencisidir. Dönem I öğrencilerinin yaş ortalaması $18,64\pm 1,01$ iken dönem VI öğrencilerinin yaş ortalaması $23,73\pm 0,72$ şeklindedir. Çalışmaya katılan öğrencilerin %35,8’i erkek ve %64,2’si kız olup dönem I öğrencileri için bu oran sırasıyla %30,4 ve %69,6 şeklinde, dönem VI öğrencileri

içinse %45,5 ve %54,5 şeklindedir. Bu oranlar dönem I (%36,3 erkek, %63,7 kız) ve dönem VI (%41,3 erkek, %58,7 kız) öğrencilerinin tamamı ile uyumludur (sırasıyla $p=0,386$ ve $p=0,667$). Ayrıca çalışmaya katılan dönem I ve dönem VI öğrencileri arasında cinsiyet dağılımı bakımından farklılık bulunmamaktadır ($p=0,095$).

Öğrencilerin organ bağı konusundaki düşüncelerini incelemeye yönelik sorulara verilen cevaplar bakımından dönem I ve dönem VI öğrencileri genel olarak benzerlik gösterirken, organ bağında bulunma durumlarını bakımından aralarında farklılıklar olduğu görülmüştür.

Dönem I öğrencilerinin %80,5’i organ nakli yapılmasının uygun olduğunu düşünürken dönem VI öğrencilerinde bu oran %93,3 idi. Dini yönden bakıldığında dönem I öğrencilerinin %72,8’i organ bağının uygun olduğunu ifade ederken dönem VI öğrencileri de %84,4 oranında olumlu düşünmeye sahipti. Her iki düşünce için de dönem I ve dönem VI öğrencileri arasında istatistiksel olarak önemli bir farklılık saptanmadı (sırasıyla $p=0,102$ ve $p=0,240$).

Dönem I öğrencilerinin %7,5’inin organ nakli bekleyen yakını ve %17,5’inin organ nakli yapılan yakını varken dönem VI öğrencilerinin ise %4,5 nakil bekleyen ve %6,8 nakil yapılan yakını bulunmaktadır. Her iki durum bakımından da dönem I ve dönem VI öğrencileri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (sırasıyla $p=0,511$ ve $p=0,098$).

Dönem I öğrencilerinin %16,0’sı ve dönem VI öğrencilerinin %17,8’i organ bağı ile ilgili bir sunuma katıldığını ifade etmişlerdir ve bu bakımdan da aralarında önemli bir farklılık yoktur ($p=0,803$).

Her ikide organ nakli yapılan bir klinikte çalışma istekleri konusunda dönem I öğrencilerinin %49,4’ü ve dönem VI öğrencilerinin ise %62,2’si olumlu yönde fikir beyan etmişlerdir. Bu açıdan aralarında istatistiksel olarak önemli bir farklılık görülmemektedir ($p=0,188$).

Dönem I öğrencilerinin sadece %8,6’sı ve dönem VI öğrencilerinin de sadece %4,4’ü organ bağı konusunda ülkemizde yeterli bilgilendirme yapıldığını düşünürken ($p=0,364$), dönem I öğrencilerinin %26,2’si ve dönem VI öğrencilerinin %37,8’i organ bağında bulunmak için ne yapması gerektiğini ifade etmişlerdir ($p=0,179$). Dönem I öğrencilerinin %78,5’i eğitim sırasında organ bağı ile ilgili bir ders olması gerektiğini ifade etmiş ve bu öğrencilerin çoğunluğu (%42,4) bu eğitim birinci sınıfta olması gerektiğini öngörmüşlerdir. Dönem VI öğrencilerinin de %86,7’si böyle bir ders olması gerektiğini söylemiş ve bu öğrencilerinde çoğunluğu olumsuz bir kısmı (%27,0) üçüncü sınıfta bir kısmı da (%35,1) dördüncü sınıfta bu eğitimin olması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Organ bağında bulunmak isteyip istemedikleri konusunda dönem I öğrencilerinin %42,5’i ve dönem VI öğrencilerinin %68,9’u olumlu yanıt vermiş ve aralarındaki fark anlamlı bulunmuştur ($p=0,007$). Buna karşın sadece dönem VI öğrencileri arasından bir kişi organ bağında bulunduğunu, tüm organlarını bağladı ve kartını düzenli olarak yanında taşıdığını ifade etmiştir. Dönem VI öğrencileri dönem I öğrencilerine göre anlamlı şekilde daha yüksek oranda organ bağında bulunmak istemektedirler.

Çalı mada en dikkat çekici sonuçlardan biri ise ya arken organ ba 1 ında bulunma durumunda kar ılı ında bedel talep edilip edilmeyece i konusunda gözlenmi tir. Dönem I ö rencilerinin %8,6'sı bu soruya evet cevabını verirken dönem VI ö rencilerinin hiçbiri evet dememi tir. Dönem I ö rencilerinin %69,1'i ve dönem VI ö rencilerinin %88,9'u hayır derken kararsız oldu unu söyleyenlerin oranı sırasıyla %22,2 ve %11,1 eklindedir (p=0,008). Ö rencilerin organ ba 1 ı konusundaki bilgi düzeylerinin ölçülmesiyle amacıyla kullanılan dört soruya verilen do ru yanıt sayıları bakımından dönem I ve dönem VI ö rencilerinin bilgi düzeyleri Tablo 2'de verilmi tir. İlk soruda "Hangi organların /dokuların nakilleri yapılabilir i" sorusuna on bir cevap seçene i (karaci er, böbrek, yüz nakli, kalp, retina, pankreas, akci er, ince ba ırsak, deri, sinir, kemik ili i) verilmi ve bunların hepsini i aretlemeleri beklenmi tir. İkinci soruda "Ülkemizde hangi organların nakillerinin yapılabilir i" sorusuna yine aynı cevap seçenekleri verilmi ve ince ba ırsak hariç di erlerinin hepsini i aretlemeleri beklenmi tir. Üçüncü soruda ise "Nakil edilen organların nereden alınabilece i" sorulmu ve dört cevap seçene inden (kadavra, beyin ö lümü olan ki iler, gönüllü vericiler (donör), kontrol altına alınmı kronik hastalıklı hastalar) ilk üçünü i aretlemeleri

beklemi tir. Son olarak "Hangi ölümlerin organ nakline uygun oldu u" sorusuna verilen yedi cevap seçene inden (kafa travması, yayılmı kanser, ilaç zehirlenmesi, metabolik bozukluk, hepatit b veya HIV hikayesi, insüline ba ımlı diyabet, tedavi edilmeyen kronik hastalı ın olması) sadece kafa travmasının i aretlenmesi beklenmi tir. Bu sorulara verilen do ru yanıtlara göre ö rencilerin bilgi düzeyleri incelendi inde dönem VI ö rencilerinin bilgi düzeylerinin dönem I ö rencilerine göre daha yüksek oldu u gözlenmi tir. Sadece "Hangi ölümlerin organ nakline uygun oldu u" sorusu bakımından ö renciler arasında istatistiksel olarak önemli bir farklılık olmad ı ancak dönem VI ö rencilerinde do ru cevap verme oranının yine daha yüksek oldu u sonucuna ula ılımtır. Ö rencilerin organ ba 1 ına yönelik tutum ve niyetlerini saptamaya yönelik olarak kullanılan Organ Ba 1 ına li kin Tutumlar Ölçe i'nden aldıkları puanlar Tablo 3'te görülmektedir. Ö rencilerin ölçekten aldıkları puanlar incelendi inde, genel olarak dönem VI ö rencileri tüm öncül puanlar açısından dönem I ö rencilerinden daha yüksek puan almakla birlikte, sadece organ ba 1 ına yönelik davranı sal niyet puanları açısından aralarında istatistiksel olarak önemli bir farklılık gözlenmi tir (p=0,019).

Tablo 2. Dönem I ve dönem VI ö rencilerinin bilgi sorularındaki do ru yanıt sayıları*

	Dönem I (n=82)	Dönem VI (n=45)	P
Hangi organların/dokuların nakilleri yapılabilir?	6,28 ± 1,72	8,78 ± 1,85	<0,001
Ülkemizde hangi organların nakilleri yapılabilir?	5,43 ± 1,91	6,51 ± 1,80	0,002
Nakil edilen organlar nereden alınabilir?	1,90 ± 0,60	2,69 ± 0,47	<0,001
Toplam	13,61 ± 3,65	17,98 ± 3,32	<0,001
	Dönem I (n=82)	Dönem VI (n=45)	P
Hangi ölümler organ nakline uygundur?	%72,0	%84,4	0,113

* İlk üç sorudaki doğru yanıt sayıları ortalama±standart sapma olarak, son soruda ise tek doğru yanıt olduğundan yüzde olarak verilmiştir.

Tablo 3. Dönem I ve dönem VI ö rencilerinin ölçekten aldıkları puanlar

	Dönem I (n=82)	Dönem VI (n=45)	P
Davranışsal Niyet	4,46 ± 1,71	5,19 ± 1,52	0,019
Tutum	5,44 ± 1,17	5,87 ± 1,23	0,052
Öznel Norm	2,97 ± 1,24	3,33 ± 1,27	0,118
Algılanan Davranışsal Kontrol	4,41 ± 1,09	4,64 ± 1,38	0,302

TARTI MA

Organ nakli ve ba ı ı konusunda, en çok ve en kaliteli bilginin sa lık alanında e itim veren kurumlarda edinilebilece i bir gerçektir. Özellikle hekim adaylarının, gerek teorik gerekse uygulamalı e itimleri sırasında organ nakliyle ilgili çalı malara tanıklık etmesi, organ nakli ile tedavi edilen hastaları bizzat gözleme ansı olmasının bu konudaki bilgi ve tutumları yönünden bir farklılık göstermesi beklenmektedir. Çalı mamızda elde edilen sonuçlar bu beklentiyi destekler niteliktedir. Organ nakli ve ba ı ı hakkındaki bilgi düzeyi bakımından, dönem VI ö rencilerinin bilgi düzeylerinin dönem I ö rencilerine göre daha yüksek oldu u görülmü tür.

Bireyin herhangi bir konuda sahip olaca ı do ru bilgi, bireyin o konudaki tutumunu da olumlu yönde etkileyecektir. Çalı mamızda bu yönden de olması beklenen ekilde sonuçlar elde edilmi , dönem VI ö rencilerinin organ ba ı ı konusundaki tutumlarının dönem I ö rencilerine göre daha olumlu oldu u görülmü tür.

Yapılan benzer çalı malarda elde edilen sonuçların çalı mamız sonuçlarıyla uyumlu oldu u görülmektedir. Koçak ve arkadaş ları (2010) tarafından Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi ö rencileri üzerinde yapılan bir ara tırmada, ikinci sınıf ö rencilerinin %76,9, be inci sınıf ö rencilerinin % 84,4 ve altıncı sınıf ö rencilerinin %97,1 oranında organ ba ı ı konusunda bilgi sahibi oldukları sonucuna ula ılmı tır (11). Benzer ekilde, Baykan ve arkadaş ları (2009) tarafından Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi birinci sınıf ö rencileri üzerinde yapılan bir çalı mada, ö rencilerin organ nakli konusundaki bilgilerinin yeterli olmadığı , kendilerinin %66,0 oranında bilgi düzeylerini yetersiz olarak de erlendirdi i ve tıp fakültesi birinci sınıf ö rencilerinin toplumu yansıttıkları ifade edilmi tir (12).

Tıp fakültesi ö rencileri dı ında sa lık yüksekokulu ö rencileri üzerinde yapılan çalı malarda elde edilen sonuçlara bakıldı ında ise bu ö rencilerin organ nakli ve organ ba ı ı hakkındaki bilgilerinin e itim süresiyle birlikte daha yüksek olabilmesine ra men yeterli düzeyde olmadığı ve e itimleri sırasında bu konuda daha kapsamlı bilgi verilmesi gerekti i vurgulanmı tır (13-16). Yine sa lık yüksekokulu ö rencileri üzerinde, organ nakli ve organ ba ı ı konusunda bir e itim sunumu yapılarak sunum öncesi %75,5 olarak tespit edilen bilgi sahibi oldu unu ifade etme durumunun sunum sonrası %92,5 olarak elde edildi i bildirilmi tir (17).

Tıp fakültesi ö rencilerinin organ ba ı ı konusundaki bilgi ve tutumları genel olarak dönem VI ö rencilerinde daha yüksektir ve hekim olmaya yakla tıkça ö rencilerin hem bilgi düzeyleri artmakta hem de tutumları olumlu yönde de i mektedir. Burada e itimin önemi tekrar ortaya çıkmakta ve bir konuda bireylerin bilgi düzeylerinin ve farkındalıklarının artırılması durumunda tutumlarının da olumlu yönde de i ece i bir kez daha kanıtlanmı olmaktadır. Dolayısıyla tıp fakültelerinde akademik düzeyde verilen bilgi ve e itim kadar ileri düzeyde olması mümkün olmasa da toplumun organ nakli ve ba ı ı konusunda yeterli düzeyde bilgilendirilmesinin organ ba ı ı sayısını artıracak ı oldukça açıktır.

SONUÇ

Günümüzde önemli bir sa lık sorunu olan organ yetmezli inin çözümü için gerekli olan organ naklinin sa lanabilmesi için yetersiz düzeydeki organ ba ı ının artırılması zorunludur. Bunun için halkın bilgilendirilmesi ve ba ı ı olmalarının sa lanması gereklidir. Toplumun bu konudaki bilgi düzeyinin saptanması ve artırılması yanında olumsuz dü üncelerinin ve organ ba ı ını olumsuz etkileyen faktörlerin de belirlenmesi ve bu yönde de do ru ve gerekli bilgilerle bu olumsuzlukların giderilmesi de önem arz etmektedir. Ayrıca organ ba ı ı konusunda en iyi kaynak beyin ölümü gerçekte mi ki iler oldu undan, dolayısıyla bu ki iler kendisi hakkında karar ve organ ba ı ına izin verme durumunda olmadığı ndan, beyin ölümünün ne oldu unun do ru anlaşılması sa lanarak ailelerin organ ba ı ı konusunda olumlu karar verme potansiyelleri de artırılmalıdır.

TE EKKÜR

Çalı mada kullanılan ölçe in temin edilmesi ve de erlendirmenin nasıl yapılaca ı konusundaki destek ve yardımlarından dolayı Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoteknik De erlendirme Merkezi'nden Uzm. Gülin Kaça'ya ve verilerin elde edilmesindeki yardımlarından dolayı Düzce Üniversitesi Tıp Fakültesi dönem VI ö rencileri nt.Dr. Yasin Yılmaz, nt.Dr. Ay e Nur Demirgöz, nt.Dr. U ur Turançiftçi, nt.Dr. Esra Baran, nt.Dr. Kaan Hancı, nt.Dr. Sibel Gür, nt.Dr. Seda Duman, nt.Dr. Gizem Kızılbı a, nt.Dr. Fuat Aytekin, nt.Dr. brahim Taka ve nt.Dr. Nagihan Mutlu'ya te ekkür ederiz.

KAYNAKLAR

1. Edirne T. Türkiye'de Organ ve Doku Nakli Uygulamaları: Sonuçları ve Strateji Önerileri. Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences. 2004; 24(3): 261-6.
2. Genç R. Türkiye'de ve Dünyada Organ Transplantasyon Cerrahisi: Transplantasyon Lojisti inin Yönetimi. Ulusal Cerrahi Dergisi. 2009; 25(1): 40-4.
3. organ.saglik.gov.tr [Internet]. Organ ve Doku Alınması, Saklanması ve Nakli Hakkında Kanun. [Eri im Tarihi: 17.02.2014]. Eri im Adresi: [https://organ.saglik.gov.tr/web/Content.aspx?menu=\(2\)kanunlar](https://organ.saglik.gov.tr/web/Content.aspx?menu=(2)kanunlar).
4. resmigazete.gov.tr [Internet] Organ ve Doku Nakli Hizmetleri Yönetmeli i, T.C. Resmi Gazete, 01.02.2012, 28191. [Eri im Tarihi: 17.02.2014]. Eri im Adresi: <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/02/20120201.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/02/20120201.htm>
5. Bora Ba ara B, Güler C, Eryılmaz Z, Yentür GK, Pulgat E. Türkiye Cumhuriyeti Sa lık Bakanlığı Sa lık istatistikleri Yıllı ı 2011. Ankara: Sa lık Ara tırmaları Genel Müdürlü ü; 2012.
6. Bora Ba ara B, Güler C, Yentür GK, Birge B, Pulgat E, Mamak Ekinci B. Türkiye Cumhuriyeti Sa lık Bakanlığı Sa lık istatistikleri Yıllı ı 2012. Ankara: Sa lık Ara tırmaları Genel Müdürlü ü; 2013.

7. organ.saglik.gov.tr [Internet]. Türkiye Organ ve Doku Bilgi Sistemi. [Erişim Tarihi: 24.02.2014]. Erişim Adresi: <https://organ.saglik.gov.tr>.
8. diyanet.gov.tr [Internet]. Türkiye Cumhuriyeti, Babakanlık Diyanet İleri Bakanlıı, Din İleri Yüksek Kurulu Bakanlıı, Kurul Kararları. [Erişim Tarihi: 17.02.2014]. Erişim Adresi: <http://www2.diyaret.gov.tr/dinileriyuksekkurulu/Sayfalar/OrganNakli.aspx>.
9. Türkiye Cumhuriyeti, Babakanlık Diyanet İleri Bakanlıı. [Erişim Tarihi: 17.02.2014]. Erişim Adresi: www.diyaret.gov.tr/tr/icerik/*organ-bagisi-candan-cana-giden-en-buyuk-sadakadir.../9439?getEnglish=.
10. Kaça G, Amado S, Kıkıcı , Cilasin S, Da E, Leylek , ve ark. Organ Baıına Yönelik Tutumların Planlı Davranı Kuramı Çerçevesinde ncelenmesi. Türk Psikoloji Dergisi. 2009; 24(64): 78-91.
11. Koçak A, Akta EÖ, enol E, Kaya A, Bilgin UE. Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Ö rencilerinin Organ Nakli ve Baıı Hakkındaki Bilgi Düzeyi. Ege Tıp Dergisi. 2010; 49(3): 153-60.
12. Başkan Z, Naçar M, Yamanel R, Uzun AÖ, Dalıncezdi , Davran H, ve ark. Tıp Fakültesi Birinci Sınıf Ö rencilerinin Organ-Doku Nakli Konusundaki Bilgi, Tutum ve Davranı ları. Ulusal Cerrahi Dergisi. 2009; 25(4): 137-41.
13. Ya ar M, O ur R, Uçar M, Göçgeldi E, Yaren H, Tekba ÖF, ve ark. Bir Sa lık Meslek Yüksekokulu Son Sınıf Ö rencilerinin Organ Baıı Konusundaki Tutumları ve Tutumlarına Etki Eden Faktörler. Genel Tıp Dergisi. 2008; 18(1): 33-7.
14. Özmen D, Çetinkaya AC, Sarızeybek B, Zeybek A. Celal Bayar Üniversitesi Manisa Sa lık Yüksekokulu Ö rencilerinin Organ Baısına İlişkin Bilgi ve Görü leri. Türkiye Klinikleri Journal of Medical Sciences. 2008; 28(3): 311-8.
15. Kaçaro lu Vicdan A, Peker S, Üçer B. Ak ehir Sa lık Yüksekokulu Ö rencilerinin Organ Baıı ile İlgili Tutumlarının Belirlenmesi. TAF Preventive Medicine Bulletin. 2011; 10(2): 175-80.
16. Sava er S, Mutlu B, Ça lar S, Do an Z, Canbulat N. Hem irelik Son Sınıf Ö rencilerinin Organ Baıına Bakı ları. İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hem irelik Dergisi. 2012; 20(1): 1-9.
17. Gök Özer F, Yavuz Karamano lu A, Beyda KD, Fidancı lu H, Akıncı E, anlı , ve ark. Sa lık Yüksekokulunda Ö renim Gören Bir Grup Ö rencinin Organ Nakli/Baıına Yönelik Görü leri ve Bilgi Düzeylerine E itimin Etkisi. TAF Preventive Medicine Bulletin. 2008; 7(1): 39-46.